

atuur

Het wordt tijd dat natuurbeschermers, boeren en ondernemers in Nederland eens samen naar de kansen van Natura 2000 kijken. In het buitenland pakken ze dat veel handiger aan.

Natura 2000: leren van de burenen

Hans Marijnissen

Eindelijk eens deskundigen die met wat afstand de verhitte discussie over het omstreden Natura 2000 beoordelen. De Europese richtlijn die in Nederland de 162 top-natuurgebieden beschermt, blijkt een splijtzwam tussen ecologen die willen beschermen, boeren die willen ploegen, en ondernemers die willen bouwen. Irene Bouwma en Rob van Apeldoorn van het Wageningse onderzoeksinstituut Alterra keken in opdracht van de Europese Commissie hoe de discussies in de andere Europese lidstaten verlopen. Want ook daar 'heerst' Natura 2000. Hoe zit het in de landen met de invoering? Welke discussies worden daar gevoerd. Welke problemen zijn er bij de totstandkoming van de gebieden. En welke oplossingen worden er gevonden?

In juni brengen Bouwma, die hoopt te promoveren op Natura 2000 en Van Apeldoorn (als ecooloog al vele jaren betrokken bij onderzoek naar deze richtlijn in Europa) hun rapport uit, maar nu al kunnen ze de criticasters van het natuurbeschermingsproject uit de droom helpen: Nederland is niet het braafste jongetje van de klas als het om de in-

voering van Natura 2000 gaat.

Bouwma: „Het lijkt alsof we in ons land rigide omgaan met de regels. Maar dat is beslist niet zo. Als we in Europa kijken naar de invoering, is Nederland een keurige middenmoter. Hoewel er in alle lidstaten discussies zijn die zijn te vergelijken met de Hollandse twisten, gaan verschillende landen veel voortvarender te werk, zoals Frankrijk, Groot-Brittannië en Denemarken.”

Dat komt volgens Bouwma niet doordat de natuurgebieden daar eenvoudiger zijn te beschermen, omdat er in die landen nu eenmaal meer ruimte is. Terwijl Nederland is verstedelijkt. „De Spaanse kust is qua bebouwing te vergelijken met die van Nederland, en de omgeving van Parijs is net de Randstad. Maar die discussies lopen daar voortvarend.”

Volgens Bouwma is het maatschappelijk debat in Nederland op dit moment op het hoogtepunt. „Natura 2000 is hot. En dat komt doordat allerlei partijen deze maanden hun beheerplannen moeten opstellen. Daardoor moeten er eisen aan de gebieden worden gesteld, en worden de consequenties voor omwonenden duidelijk. Daarbij is er tijdsdruk op het proces komen te liggen. Door al die factoren gaan we nu langzaam

naar de top van de golfbeweging, maar als we daar overheen zijn, glijden we als het ware met een vaart door de afwikkeling van Natura 2000.”

Toch zijn de onderzoekers in hun Europese vergelijking kenmerken tegengekomen die de Nederlandse situatie bijzonder en ingewikkelder maken. Volgens Van Apeldoorn gaat het in Nederland bijvoorbeeld om relatief veel, kleine gebieden. „Op de Veluwe, de Wadden en het IJsselmeer na, betreft het groene postzegels, maar die hebben natuurlijk allemaal burenen die al dan niet terecht bezwaar maken. Daarbij komt dat de problemen bij het herstel van de natuurwaarde vaak van buiten komen. De beheerder heeft bijvoorbeeld maar geringe invloed op het terugdringen van stikstofdepositie. De omliggende veehouders zijn verantwoordelijk voor de uitstoot, maar ook het verkeer en de industrie. Hoe moet een beheerder die beïnvloeden? De hoogte van het waterpeil in het gebied – erg belangrijk bij natuurbeheer – wordt bepaald door het Waterschap, dat ook voor de omliggende gebieden moet zorgdragen.”

In Frankrijk en Engeland, zegt Van Apeldoorn, hebben de lokale partijen als boeren, jagers en bosbouwers

duurzaamheid & natuur

Minister Verburg van LNV (midden op de foto) bezocht dit weekeinde met de nieuwe Europees commissaris van milieu, Janez Potocnik (rechts van Verburg), het Natura 2000-gebied De Peelvenen. Rond dit gebied werken verschillende partijen samen om de stikstofneerslag te laten afnemen. Stikstof is het grootste probleem bij de realisatie van de doelstellingen van Natura 2000 in Nederland. Het probleem speelt bij meer dan 50 van de 162 Natura 2000-gebieden.

FOTO KOEN VERHEIJDEN

van oudsher het technisch beheer in handen, en die kunnen de doelstellingen van Natura 2000 van onderaf aanpakken. In Nederland daarentegen is het gebied veelal in beheer van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, of kleinere natuurbeschermingsorganisaties, en die moeten met allerlei omwonenden en grote partijen als het Waterschap, de provincie of zelfs het ministerie gaan onderhandelen over het halen van hun natuur-doelstellingen. „Ga er maar aan staan. Ze zijn als het ware afhankelijk van hulp van buitenaf.”

Die hulp is volgens Van Apeldoorn verre van vanzelfsprekend. In Nederland is er volgens hem traditioneel een sterke natuurlobby, terwijl er ook een forse economische lobby is. „Die partijen staan hier met de rug tegen elkaar, en daar zijn we echt door gehandicapt. Ook al zegt de voorzitter van de Europese Commissie Barroso dat natuur en economie moeten samengaan, in de Ne-

'Natura 2000 kan ook helpen tegen leegloop platteland'

derlandse praktijk is dat een probleem. Voor Natura 2000 móet je samenwerken, zoete broodjes bakken is er niet meer bij. En dan kunnen we wel zeggen dat we hier goed kunnen polderen, dat doen ze in landen als Frankrijk gewoon een stuk beter.”

Wat ook niet echt meewerkt, zegt Van Apeldoorn, is de sectorale wetten regelgeving die Nederland kent. Als het nu gaat om kabels in de grond, of het waterpeil, of de dijkhoogte, of een weg in het gebied, of het bestemmingsplan: daar hebben allemaal verschillende instanties iets over te zeggen. Die versnippering staat samenwerking in de weg.

Dit mag zo zijn, zegt Bouwma, toch

is het opvallend dat in sommige Nederlandse regio's de ontwikkeling van Natura 2000-gebieden voorspoedig loopt, en in andere gebieden veel weerstand oproept. Naast de nationale kenmerken, zijn er volgens haar namelijk ook lokale omstandigheden. „In sommige gebieden waren al discussies over natuurbeheer voordat Natura 2000 werd ingevoerd. Die conflicten worden nu onder de vlag van Natura 2000 verder uitgevochten, maar je moet goed zien dat die geschillen min of meer historisch zijn. Daarnaast is in sommige regio's de lobby tegen Natura 2000 erg sterk. MKB Midden Nederland is daar een voorbeeld van, maar ook LTO in Overijssel. Die kunnen de discussie sterk bepalen. Tot slot spelen de media een rol. Zodra een discussie over een gebied door de pers wordt opgepakt, zwelt deze aan. Niets mis mee, maar het is wel een verklaring voor de onrust.”

Veel discussies kunnen volgens

Bouwma en Van Apeldoorn worden voorkomen door iets beter naar de geest van de richtlijn te kijken. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft volgens hen heel slim enerzijds de doelen van Natura 2000 gekwalificeerd. „Dat moet ook”, zegt Van Apeldoorn. „Als het gaat om de hoogte van dijken of de kwaliteit van lucht vinden we dit heel normaal.” Anderzijds heeft LNV deze niet landelijk geldend gemaakt, en is uitgegaan van streefnormen en langjarige gemiddelden. „Dat betekent dat er rek is in ruimte en tijd. Die normen hoeven helemaal niet direct gehaald te worden, als het gebied er maar naartoe groeit.”

In hun onderzoek naar de Europese praktijk zijn Bouwma en Van Apeldoorn ervaringen tegengekomen die heel waardevol kunnen zijn voor de Nederlandse situatie. „Een aantal landen heeft Natura 2000 gekoppeld aan het plattelandsbeleid.

In Frankrijk en Denemarken, maar ook in Duitse deelstaten, is Natura 2000 gebruikt als instrument tegen de leegloop van het platteland en tegen werkloosheid. Boeren, jagers, de recreatiesector, bosbeheerders en landeigenaren zijn ingezet bij de kwalitatieve verbetering van het buitengebied, en het beheer ervan. Zo iets kan in Nederland natuurlijk ook”, zegt Van Apeldoorn.

Europese landbouwsubsidies zouden gericht kunnen worden ingezet in de stroken die de Natura 2000-gebieden omzomen. Van Apeldoorn noemt het kleinschalige voorbeeld van een melkveehouder in de ecologische hoofdstructuur (EHS), die zijn inkomen goed kan aanvullen met landschapsbeheer, zoals rietteelt. Met subsidie. „Een voorwaarde voor het gebruik van zulke subsidies is wel dat we de gebieden opschalen, en dat zou betekenen dat het beheer van de gebieden in samenhang met de omgeving zien. Dus over de huidige grenzen van Natura 2000 heen kijken. Dat is goed voor de natuur, die zich zo uitbreidt. En goed voor de mens, die gebruik kan maken van de Europese subsidiegelden. Dan pas kun je ook zeggen dat de mens weliswaar de 'lasten draagt' van Natura 2000, maar ook de lusten ervaart.”